

Moji spomini in vtisi na Poljče, 9. 10. 1990

Spomini po 30 letih zbledijo. Zato sem se pred pisanjem tega prispevka zakopal v osebne arhive, kamor sem v strnjeni obliki zapisoval tok takratnega dogajanja. Pri obujanju spominov sem se veliko pogovarjal tudi s tedanjimi političnimi sopotniki in soudeleženci. Prav tako sem povzel nekaj stališč iz zapiskov, ki mi jih je zaupal poslanski kolega in prijatelj Anton Kramarič. Bil je eden izmed nas, ki smo beležili pomembna mnenja, razpravo in sklepe. Zanimivo je, da je kolega Anton Kramarič posnel tudi nekaj fotografij, ki so danes dragocen spomin.

Poljče

Bil je mrzel, deževen jesenski dan, 9. november 1990, ko sva se s poslansko kolegico Aleksandro Pretnar (por. Hoivik) odpeljala v vas Poljče pri Begunjah na Gorenjskem. Kot delegata takratne Skupščine RS sva se odzvala vabilu dr. Jožeta Pučnika, predsednika DEMOS (Demokratska opozicija Slovenije), na dvodnevni seminar. Termin *seminar* (v nadaljevanju: *posveta*) je bil uporabljen zaradi pred javnostjo zaprtih pogovorov, kako in zakaj pripraviti razpis za plebiscit. Tak je bil dogovor z dr. Jožetom Pučnikom in vodstvom poslanskega kluba DEMOS.

Namen posveta je bil, da smo se vsi poslanci koalicije DEMOS seznanili in poenotili glede razpisa za plebiscit in razmislili, kaj pozitiven izid, v katerega sicer nismo dvomili, pomeni za nadaljnje delo poslancev in koalicijo DEMOS.

Pogovor je tekel tudi o tem, kdaj bomo v parlamentarno proceduro vložili osnutek Zakona o plebiscitu, druge potrebne zakone ter podzakonske akte. Hkrati smo sklenili, da za izpeljavo postopka, pred in po plebiscitu, prevzemamo vso odgovornost, tudi ob morebitnem neuspehu.

Domneve, ki se pojavljajo v javnosti in na družbenih omrežjih o tem, da so bila tudi v vodstvu poslanskega kluba DEMOS do posveta v Poljčah različna mnenja, so resnične. Ob tako pomembnih in tudi usodnih odločitvah kot je bil odhod iz Jugoslavije, je marsikdo pomislil tudi na najslabše. V Srbiji in tudi v drugih repu-

blikah takratne Jugoslavije smo že bili priče velikim nemirom. Srbski nacionalizem je razglašal željo po Veliki Srbiji, inflacija je dnevno požirala naše dohodke, zato je bil med slovenskimi komunisti, tudi tistimi, ki so bili vključeni v koalicijo DEMOS, prisoten strah.

Ker sem sestavo koalicije DEMOS, kot član stranke Zelenih Slovenije, dobro poznal, nad njimi in njihovimi pomisleki o slovenski državi sploh nisem bil presenečen. Poslanci in ministri koalicije DEMOS smo bili pisana paleta posameznikov z različnimi političnimi, nazorskimi kot tudi verskimi prepričanji. Nekateri so še vedno z nostalgijo gledali na umirajočo Jugoslavijo.

Vendar nas je kljub vsemu povezoval skupni projekt – slovenska samostojnost – za katerim je neomajno stal dr. Jože Pučnik. Zaradi tako neenotnih pogledov in stališč so bile tudi poti, kako priti do samostojne in neodvisne države Slovenije, različne. Spominjam se enega od pogovorov; po celodnevni razpravi nas je za neodvisno in samostojno državo od 18 udeležencev glasovalo le 6. Nihče ni bil proti, le pogledi, kako priti do lastne države, so bili različni. Prav zato smo potrebovali klavzuro, kjer smo poenotili naša različna stališča.

Nekateri vodilni v DEMOS tega sploh niso skrivali. O tem smo takrat brali tudi v časopisnih izjavah. Najbolj znana je bil izjava predsednika skupščine dr. Franceta Bučarja, ... *da je edini možen izhod iz Jugoslavije s spremembo ustave*. Liberalna stranka je zagovarjala, da je Slovenija postala delno samostojna, ko je 2. julija 1990 na plenarnem zasedanju Skupščine RS z absolutno večino sprejela *Deklaracijo o suverenosti države Republike Slovenije*.

Nekateri povzetki iz razprav v Poljčah

Dr. Jože Pučnik je kot sklicatelj vse navzoče pozdravil, povedal, kakšen je namen posveta in razlog, zakaj je zaprt za javnost. Nato je predlagal naslednji dnevni red:

1. Strategija osamosvajanja Slovenije – Zakon o plebiscitu
2. Pisanje nove ustave
3. Predlogi za izdajo zakonov o:
 - zadrugah,
 - privatizaciji podjetij,
 - skladu RS za razvoj,
 - agenciji RS za privatizacijo.

Po sprejemu dnevnega reda je dr. Jože Pučnik vodenje posveta prepustil dr. Francu Zagožnu, predsedniku poslanskega kluba DEMOS.

Prvi je za besedo zaprosil dr. France Bučar, predsednik takratne Skupščine RS. Čeprav je našteval svoja stališča, da je za Slovenijo zadnja ura za osamosvojitve, je na koncu poudaril, da ne smemo nasedati plebiscitu, ker služi zgolj političnemu položaju in uveljavljanju pri nadaljevanju socialistične politike. Na koncu je poudaril, da naj bo konfederacija planirana začasno, kot rahla oblika povezave, ki bo prišla do popolne državne samostojnosti, podobno kot Luksemburg. Svoje

mnenje je dr. France Bučar že pred posvetom v Poljčah predstavil tudi v poslanškem klubu DEMOS.

Naslednji je dobil besedo Vitomir Gros, poslanec Liberalne stranke, ki je zavrnil predlog dr. Franceta Bučarja, da bi Skupščina RS sprejela *Deklaracijo o suverenosti države Republike Slovenije*, ki jo je predlagala Liberalna stranka, v kateri so opredeljeni vsi ukrepi, tudi sprejem nove ustavne ureditve. Vendar je tudi Liberalna stranka po celodnevni razpravi spoznala, da je plebiscit edino, kar vodi k popolni slovenski samostojnosti. Vsi ostali predlogi so dolgoročni in z neznanim izidom. To je bil *de jure* (po pravni poti) začetek slovenske suverenosti.

Nekaj dogodkov, ki so se zgodili pred Poljčami

Res je, da je stranka Socialistične zveze Slovenije – Zveza socialistov (SZDL) – jeseni 1990 (4. 10. 1990) na 5. seji plenarnega zasedanja Skupščine RS prva javno predlagala izvedbo plebiscita. Iz magnetograma je mogoče prebrati vse mogoče variante in pobude. Nekatere so celo odstopale od načrtane poti koalicije DEMOS, npr. ta, da je edina varianta sprejetje ustave, s katero bi Slovenija postala samostojna in neodvisna država. Da bi bila ta pot napačna, se je izkazalo po uspešnem plebiscitu in pri sprejemanju potrebne zakonodaje, za katero je politična enotnost skopnela.

Na njihovo odločitev, ki ni bila iskrena, me je opozoril pokojni Janez Lukač, podpredsednik Zbora občin, katerega poslanec sem bil tudi jaz, da je opozicija razmišljala, kako poslance DEMOS prepričati, da ne bi izvedli plebiscita. Sklenili so, da predsednik stranke socialistov na parlamentarnem zasedanju skupščine predlaga razpis plebiscita v prepričanju, da ga poslanci DEMOS ne bodo sprejeli, ker ga bo predlagala opozicija in ker so vedeli, da predsednik skupščine dr. France Bučar plebiscit zavrača. Še isti dan smo se poslanci koalicije DEMOS sestali in kot podpredsednik sem bil določen, da na naslednji plenarni seji to predlagam. Ker smo se takrat v parlamentu k besedi prijavljali z dvigom rok, me je predsedujoči dr. France Bučar (namenoma) spregledal in najprej dal besedo Viktorju Žaklju. Čeprav sem nekaterim novinarjem še isti dan pokazal zapisnik kluba DEMOS, so prvi plebiscit predlagali socialisti, kar je res. Le zakaj, pa je drugo vprašanje?!

Prav tako je Pobuda Socialdemokratske mladine Slovenije (13. 3. 1990) v Sporočilu za javnost zapisala, »... *da bo takoj po volitvah preko svojih predstavnikov v parlamentu RS zahtevala razpis referendumu, na katerem se bodo državljani RS svobodno odločili o bodočem statusu svoje države. Podpredsednik socialdemokratske mladine, Andrej Žorž*«. ¹

Pomemben dogodek, javnosti precej neznan, se je zgodil 26. junija 1990, ko sem kot predstavnik DEMOS Slovenija na Koordinacionem odboru predparla-

1 Kopijo dokumenta hrani avtor, F. F.

menta Jugoslavije,² zastopal poslansko koalicijo DEMOS. Koordinacija je potekala v Študentskem kulturnem centru v Beogradu, drugih predstavnikov slovenskih opozicijskih strank ni bilo. Ob pozdravu v slovenskem jeziku, »*da prinašam pozdrave iz Slovenije oziroma koalicije DEMOS*«, sem v prepolni dvorani doživel burne polemike, tudi s klici: »*Baci ga na polje*.« Nato sem v takratni srbohrvaški ni povedal: »*Danes ste me prepričali, da Sloveniji ne ostane drugega, kot da se izključi iz Jugoslavije in postane samostojna neodvisna država Slovenija. To je program, ki ga bo uresničila vladna koalicija DEMOS.*«³

Na koordinacijo so bili povabljeni predstavniki vseh parlamentarnih strank takratne Jugoslavije, in sicer z namenom, da stranke Jugoslavije namesto polemik poenotijo stališča k dialogu in tako prispevajo k parlamentarni demokraciji Jugoslavije. Naj povem, da so bili v dvorani prisotni številni srbski predstavniki, ki smo jih čez nekaj let videvali na Evropskem sodišču v Haagu. Zakaj predstavniki slovenske opozicije ni bilo tam, še danes ne vem.

Toliko o pobudah za plebiscit oziroma kdo je kje in kdaj govoril o samostojnosti slovenskega naroda in se je svojih napovedi, ne glede na domače in mednarodne grožnje, tudi držal. Predlogov za slovensko državo je bilo nešteto, tudi s strani Slovencev iz diaspore, bile so večkrat izrečene tudi v vsakoletnih razpravah na Študijskih dnevih v Dragi pri Trstu.

Po zagotovilih sekretarja za obrambo Janeza Janša in sekretarja za notranje zadeve Igorja Bavčarja so bile varnostne (Milica) in obrambne (TO) sile organizirane in pripravljene braniti in ubraniti slovensko samostojnost. Oba ministra sta vztrajala le, da mora biti plebiscit izveden do konca leta 1990. Ob tej razpravi in predlogu so tudi neprepričani v plebiscitarno odločitev uvideli, da je to edina prava pot in smo enotno izglasovali ZA razpis plebiscita.

Opozicija je bila v tistem času še vedno tesno povezana s politiki v Beogradu. Ko danes razmišljam o tem, da nam je uspel največji podvig v zgodovini slovenskega naroda, kot udeleženec teh procesov trdim, da je bil to pravi čudež, ne samo politikov, pač pa slovenskega naroda. Tudi DEMOS je imel v svoji sredi poslance in poslanke, nekdanje člane Zveze komunistov, ki so spoznali svojo zmoto in so projekt za odhod iz Jugoslavije podpirali.

Medtem je imela opozicija celo poslance, izvoljene v slovensko skupščino, ki so bili istočasno delegati v Zvezni skupščini SFRJ v Beogradu. Obstajajo dokumenti o tem, kako so nekateri to skupščino sproti obveščali o političnih dogodkih v Sloveniji pa tudi vrhovno poveljstvo JLA v Beogradu.

Ker sem bil kot poslanec redno zaposlen v Skupščini RS, sem imel ta privilegij, da sem dnevno spremljal in sodeloval pri pripravah gradiv za skupščinske seje, seje odborov in komisij kot tudi na pogovorih vodstva DEMOS.

In ne nazadnje, kar je bilo glede slovenske samostojnosti najbolj zastrašujoče, ni bila zgolj pričakovana nenaklonjenost jugoslovanske vlade v Beogradu, pač pa

2 Prav tako.

3 Prav tako.

nenaklonjenost večine pomembnih političnih velesil v svetu, da bi Slovenija postala nova neodvisna država na zemljevidu sveta.

Prav tako smo vedeli in na vseh skupščinskih razpravah poslušali opozicijska nasprotovanja političnim ciljem za osamosvojitev Slovenije. Opozicijo so še vedno podpirale stare komunistične sile iz ozadja. Čeprav je na volitvah zmagal DEMOS, je opozicija obvladovala vso infrastrukturo v prostorih skupščine.

Vrnimo se v Poljče

Prvi dan posveta, ob 18.30, smo poslanci z aklamacijo sprejeli sklep, da se priprave za izvedbo plebiscita začnejo takoj, da bo potekal v nedeljo, 23. 12. 1990. Od veselja sem odšel iz dvorane, kjer se je iz teme prikazala pojava zunanjega ministra dr. Dimitrija Rupla, ki je v Poljče prišel neposredno iz Italije. Z veseljem sem ga pozdravil: *»Minister, sedaj boš pa res pravi minister. Pravkar smo izglasovali sklep za pripravo Zakona o plebiscitu in njegovi izvedbi. Slovenija bo samostojna!«* *»Kaj?«* je bil njegov edini odgovor in je odvihral v dvorano. Iz notranjega žepa dolgega plašča je izvlekel šop papirjev in začel razlagati, da prihaja iz Italije, s pogovora z zunanjim ministrom Italije. Usedel se je za predsedniško mizo in mirno in prepričljivo povedal, da sta imela z zunanjim ministrom Gianniem de Michellisom izčrpen pogovor na temo osamosvajanja Slovenije, kjer je zunanji minister Italije ponovno poudaril, da Evropa ni pripravljena podpreti Slovenije na poti k osamosvajanju in razbijanju Jugoslavije.

V dvorani je med nami, poslanci, završalo. Nastal je splošen nemir in vsi smo začeli z demantijem njegove izjave. Prišlo je celo do zahteve, da naj, če ne sprejme naše pobude, odstopi. Najbolj plastičen pri svojem nastopu je bil poslanec Liberalne stranke Vitomir Gros, ki je glasno povzel stališče nas vseh, da ne smemo več dopustiti, da nam tuji narodi in države, tako kot že vsa stoletja, ukazujejo, kaj smemo in česa ne. Poslanci DEMOS smo se odločili, da jih ne slišimo in od glasovanja, da plebiscit bo, ne odstopamo. Po burnem odobravanju in aplavzu je tudi minister priznal, da je naša odločitev močnejša od tujega prepričevanja, kaj Slovenci moramo in česa ne smemo.

Naj bo še tako domišljavo ali ne, smo bili prisotni odločeni, da moramo slovenski politiki prvič v zgodovini dati priložnost, da ljudstvo odloči o naši skupni prihodnosti – ali Jugoslavija ali samostojna Slovenija. Pred tem je o usodi slovenskega naroda desetletja odločala le peščica aktualnih politikov z vsakokratno odločitvijo za Jugoslavijo.

Seveda je bil strah upravičen in prisoten. Obenem pa smo bili, vsaj večinski del poslancev DEMOS, prepričani, da je pogum močnejši od strahu in ga ne smemo izgubiti. Zato smo v Poljčah drug drugega spodbujali, da je plebiscit edina pot do samostojnosti, ki smo si jo številni želeli že pred vstopom v politiko.

Odločitev za plebiscit je bila neomajna

Seveda se danes pozablja, da je bilo največja odgovornost na nas, poslancih DEMOS, saj smo bili politični odločevalci, na katerih je slonela vsa odgovornost za morebitni uspeh ali neuspeh. Seveda so pri tem posamezno vstopali tudi poslanci iz opozicije.

Strokovne službe so se tako kot vedno, takrat in danes, skrivale za političnimi odločevalci – poslanci, saj te niso bile in niso nikoli ničesar krive – svoje zasluge razglašajo po zmagi. Nič drugače ni bilo pri slovenski osamosvojitvi. Nasprotovati v tistih dneh celemu svetu, kot smo zavestno počeli poslanci in ministri v koaliciji DEMOS, je bilo pogumno dejanje. Spomnimo se samo jutranjih poročil na radiu in v medijih, ki so jih plasirale leve opozicijske stranke, da nam grozi lakota, da bomo jedli travo, zato ker bomo zaradi nepremišljenega početja doživeli mednarodno politično in gospodarsko osamitev.

Ker smo takratni politiki večinoma prišli iz gospodarstvo in smo v koalicijo DEMOS vstopili s ciljem, da storimo vse, da Slovenija postane samostojna in neodvisna država, se na politične floskule opozicije nismo veliko ozirali. Tako nas od začrtanega cilja niso odvrnile nobene grožnje in ne sporočila domačih kot tudi ne mednarodnih politikov, ki so še vedno podpirali razpadajočo politiko jugoslovanskih in slovenskih komunistov.

Ko smo v mesecu juniju 1990 Vitomir Gros, Danijel Malenšek in jaz Lojzeta Peterleta, predsednika Izvršnega sveta RS, vprašali, kdaj bomo poslanci dobili na mizo predloge zakonov o odhodu Slovenije iz Jugoslavije, med katere je spadal tudi Zakon o plebiscitu, nam je odgovoril, da je o tem še prezgodaj govoriti.

Zato je Slovenska obrtniška stranka (SOS), ena od strank koalicije DEMOS, že junija 1990 v parlamentarno proceduro vložila predlog *Deklaracije o suverenosti države Republike Slovenije*, v kateri je bil predlagan rok leto dni za sprejem nove republiške ustave in odpoklic delegatov iz Zveznega zbora Zvezne skupščine SFRJ. Deklaracija je bila sprejeta z večino glasov poslancev stranke DEMOS. To je bil *de jure* začetek slovenske suverenosti.

Na sestanku smo sodelovali samo poslanci koalicije DEMOS in ministri, celo ministrica Republiškega komiteja za delo iz opozicijske stranke Socialistov Jožica Puhar, ter nekateri svetovalci – dr. Peter Jambrej, dr. Jože Jerovšek, dr. Tine Hribar in še nekateri. Zanimivo je, da je zakon o prvih večstrankarskih volitvah, ki ga je oblikovala in sprejela še Socialistična skupščina RS, pod vodstvom Zveze komunistov Slovenije, združevala funkcijo poslanca in ministra.

Takratna skupščina je v treh zborih (Družbeno politični zbor, Zbor občin in Zbor združenega dela) skupaj štela 240 delegatskih mest. DEMOS jih je na volitvah zasedel 126. Ker so bili v njegovo poslansko skupino všteti tudi ministri, smo poslanci koalicije imeli velike težave pri odločanju oziroma sklepčnosti, saj so ministri zaradi zakonodajne odločitve, sedeli na dveh stolih; zato so takratne seje večinoma potekale popoldne. Tako, kot smo nekateri pričakovali, se je pri prvi in

drugi točki razvnela razprava o tem, ali smo v preteklosti Slovenci kdaj imeli svojo državo. Stališče večine poslancev je bilo, da nikoli; vedno smo bili podrejeni drugim narodom in njihovim vplivom. Zanimivo je bilo poslušati nekatere strokovne svetovalce, ki so razlagali zgodovinska dejstva in želeli prikazati, da je bila Slovenija po 2. svetovni vojni že država. Z razlago, da je za to, da Slovenija postane samostojna neodvisna država, potrebno le, da v novo ustavo vnesemo nekaj »kozmetičnih« popravkov. Pri tem je bil najbolj glasen dr. France Bučar. Ni pozabil poudariti stališča Amerike, da ne podpira slovenske osamosvojitve in je tudi ne bo priznala. Poudaril je, da ne smemo nasedati plebiscitu socialistov, ker to služi le položaju in uveljavljanju njihove stranke. To njegovo stališče smo poslanci dobro poznali.

Nato je besedo povzel Lojze Peterle, predsednik vlade (Izvršnega sveta RS), ki se je strinjal z njim. Predvsem pa je poudaril, da ne smemo (pri tem je mislil na nas, prisotne) govoriti, kdaj bo osamosvojitve, ampak pod kakšnimi pogoji. Ob tem je povedal, da sosednje države Jugoslaviji ne bodo več dajale kratkoročnih kreditov, kar pomeni, da se bodo tovarne zaprle in bo brezposelnost naraščala.

Tudi dr. France Zagožen, predsednik poslanskega kluba DEMOS, je v svojem uvodu nagovoril vse prisotne in poudaril, da je posvet zaprtega tipa zato, ker je na vseh nas velika odgovornost za prihodnost Slovenije. Ne samo zaradi razpisa plebiscita, pač pa zaradi dogodkov, ki bodo temu sledili – od političnih, pravnih do gospodarskih ukrepov.

Zavedati se moramo, je poudaril, da po tem posvetu za slovenski narod pišemo nov list zgodovine, ki ga vse do danes kljub stoletnim željam, ni uresničila še nobena politična generacija. Zato naj bomo konstruktivni, a s pomisleki in vprašanji. Vsi, ki smo bili izvoljeni na listi koalicije DEMOS, smo se že v času pred volitvami zavzemali za popravo po vojni storjenih krivic, vedoč, da to lahko ureničimo samo v samostojni in neodvisni državi, v kateri ne bo tujih odločevalcev.

Po kratkih uvodnih besedah je predsedujoči dal besedo dr. Jožetu Pučniku. Kot pobudnik sklica je pogledal po dvorani in žarel od navdušenja, da smo se v tako velikem številu odzvali njegovemu vabilu.

V razpravi je bilo slišati različna menja

Že v uvodu sem povedal, je bilo stališče dr. Franceta Bučarja, da je edina realna pot do slovenske samostojnosti prek ustave.

Dr. Jože Pučnik je bil pri svojem stališču, da je referendum edina pot do slovenske samostojnosti in suverenosti, neomajen. Prepričan je bil, da ljudje čakajo in so zaradi naše neodločnosti v negotovosti. Nato se je obrnil k nam in dejal: **»Dragi poslanci, v vaših rokah je sedaj slovenski narod, da mu, po stoletjih hrepenenja, ustanovite državo.«**

Janša je povedal, da je JLA potrojila število enot na slovenski meji, kar je pomenilo, da je Slovenija že v delni izolaciji.

Drugi dan posveta v Poljčah

Drugi dan je bil namenjen razpravam o potrebnih zakonih, ki jih bo treba sprejeti pred osamosvojitvijo. Zato bom od 23 predlogov naštel samo naslednje:

- Zakon o razpisu plebiscita za 23. december; imenovanje tričlanske komisije, za pridobitev opozicije; v času pred plebiscitom se morajo ustaviti polemike med pozicijo in opozicijo; DEMOS oziroma njegovi poslanci morajo prevzeti vso odgovornost za nadaljnji razvoj dogodkov v Sloveniji. Predlogi so bili sprejeti soglasno z aklamacijo;
- Zakon o zadrugah;
- Zakon o denacionalizacij in še vrsto drugih zakonov.

Naj omenim še štiri pomembne sklepe:

- Izvršni svet RS naj pripravi osnutek Zakona o plebiscitu;
- datum referendumu mora biti 23. december 1990;
- imenuje se komisija za pridobitev sodelovanje z opozicijo;
- predvolilni boj se mora ustaviti.

Poljče ne smejo biti pozabljene

Posvet v Poljčah je eden najbolj pomembnih mejnikov na poti k osamosvojitvi Slovenije. Tam smo iskali poti, kako uresničiti sanje mnogih preteklih rodov. V koaliciji DEMOS smo bili ljudje zelo različnih pogledov in predvsem z različnimi političnimi izkušnjami. Ko se po 30. letih spominjam teh časov, sem hvaležen dr. Jožetu Pučniku, ki nas je uspešno, odločno in z neomajno voljo pripeljal do cilja. Mnogi, ki so dobro vedeli, kako deluje Jugoslavija, njene politične sile, ki so poznali naravnost tujine, so na plebiscit na začetku gledali z zadržanostjo ali s strahom. Na drugi strani smo bili ljudje, ki smo v politiko prišli iz gospodarstva in ozadja nismo poznali, prav zato pa smo bili neomajni v prizadevanjih za samostojno Slovenijo. Kljub različnim izkušnjam, mnenjem in pogledom, ki so ne nazadnje temelj demokracije, smo se znali pogovarjati, poslušati in slediti skupnemu cilju. Zato s ponosom zrem na te dni in sem hvaležen svoji družini in vsem, ki so mi omogočili, da sem bil lahko del najpomembnejšega zgodovinskega trenutka, v času ustanovitve slovenske države, kamenček v njenem mozaiku.

VIRI IN LITERATURA:

Arhiv Toneta Kramariča.

Enotni v zmagi : osamosvojitve Slovenije. Ljubljana : Nova revija, 2006, 336 str.

Osebni arhiv